

Տասն մը տնտեսութեան վրայ հար-
կաւոր գիտելիք .

(Շարունակութիւն) :

Տան գլխաւոր և հարկաւոր ծախքե-
րուն մէկն է զգեստուց պատրաստու-
թիւնը : Զգեստեղէնները , ինչպէս որ
տան կարասեաց համար ըսինք , պէտք
է որ տանտէրը յարմարցնէ իր վիճա-
կին , և ժամանակին վայելուչ զգեստին
ձևը պահէ : Ծաղրական է ամեն նորե-
ւուկներուն ջանալ յարմարիլը , որ է
տղայամիտ ըլլալ . և ունայն տեղ աւե-
լորդ ծախքեր ընել : Եւ կը տեսնենք ալ
որ իրենց բանը զիտցող խելացի մար-
դիկ , թէ և կարողութիւն ալ ունենան
ամեններեւոքի հետեւելու , իրենց ամթ-
կը սեպեն նորեւոք սիրող ըսուիլը , ու
իրենց սովորական վայելուչ զգեստին
ձևը չեն փոխեր : Եւ յայտնի ալ է որ աշ-
խարհիս առջև տղայամիտ սեպուած են
նորեւոքի հետեւող անձինքը : Որովհետեւ
ինչ և իցէ գործոյ մը աղէկ կամ գէշ ըլ-
լալը , ան գործոյն վախճանէն կը ծանչ-
ցուի . արդ նորեւուկ զգեստ հնարելուն
վախճանը ուրիշ բան չէ , բայց եթէ այս՝
որ քանի մը դերձակներ աւելի շատ ըզ-
գեստ ծախեն , ու աւելի ստակ շահին .
իսկ ժողովրդեանն ալ զիտմունքն է՝ նո-
րեւուկը հագնելով ուրիշներէն ճանչ-
ցուիլ թէ իրենք հարուստ են , և կրնան
շատ ստակ ծախել իրենց հագուստին
համար : Ասով թէպէտ դերձակներն ի-
րենց վախճանին կը հասնին , բայց նորե-
ւուկ հագնողներն իրենց զիտմանը չեն
հասնիր . վասն զի ամենը փորձով գի-
տեն՝ թէ նորեւուկ հագնողներուն շա-
տերը պարտքի տակ կը խղզուին , և
տանը մէջ խեղճութեամբ կ'ապրին . և
այս պատճառաւ տներնուն մէջ ալ խոռ-
վութիւն պակաս չէ : Ուստի յայտ է որ
նորեւուկ հագնողներուն վրայ տեսնողը
կը զարմանայ , չէ թէ անոնց հարստու-
թեանը և չէ թէ անոնց վայելուչ ըլլալ-

նուն վրայ , այլ անոնց տղայամտութեան
և ունայնասիրութեան վրայ . և խելացի
մարդը մտքին մէջէն կ'արհամարհէ : Իսկ
նորեւուկի ետեւ ըլլալէն առաջ եկած
փաստներն ո՞վ չտեսներ : Որչափ երիտա-
տարդներ տուն տեղ չեն ըլլար , հիմակը-
ւան աւելորդ ծախուց չգիմանալը պատ-
ճառ բերելով , և ըսելով թէ տան մը վայել-
չութեան համար ժամանակիս նորեւուկ-
ներուն ստակ չենք կրնար բաւեցնել ,
և յուսահատած անկարգ կեանք կ'ան-
ցընեն : Արդ մտածէ թէ այս նորեւուկի
հետեւէն առաջ եկած չարիքը՝ թէ հո-
գւոյ և թէ մարմնոյ՝ որչափ են : Անոր
համար զգեստեղենի կողմանէ՝ գերդաս-
տանի մը գլխաւորին առաջին զիտելիքն
է , ինչպէս որ վերն ըսինք , նորեւուկնե-
րէն զգուշանալ ու սովորական վայելուչ
զգեստուց ձևը պահել :

Իսկ սովորական զգեստի ծախքն ը-
նելու համար իրեք կերպ կայ . առաջինն
է՝ ուղած լաթ գնել ու դերձակին կա-
րել տալ . և այս կերպս որչափ որ շա-
հաւոր կ'երևայ՝ այնպէս չէ . այլ փոր-
ձուած է՝ որ այս կերպս միշտ սուղ կ'իյ-
նայ : Այլ սովորական կերպն է՝ դերձա-
կին յանձնել՝ ուղած նիւթդ իրեն բա-
ցատրելով : Բայց հիմակուան ժամանակ
միջակ վիճակի անձանց համար՝ օգտա-
կար եղանակն է զգեստ պատրաստե-
լու , պատրաստ կարած զգեստ դնելը .
որն որ ամեն հասակի և ամեն աստի-
ճանի մարդկան համար պատրաստ կա-
րած կը ծախեն : Այսպէս պատրաստ
զգեստով պէտքը հոգալու մէկ գլխաւոր
օգուտն ալ այն է որ՝ պատրաստ ստա-
կով գնելով դերձակի պարտք ընելու
նեղութենէն ազատ կ'ըլլուի : Վասն զի
դերձակները սովորաբար պարտքով ըզ-
գեստ կարելու դժուարութիւն չեն ըներ
այն անձանց՝ որոնց որ հաւատարմու-
թեանը վրայ վստահ են և ապահով .
բայց զգեստը կարել տուողը պէտք է
գիտնայ՝ որ սուղ պիտի վճարէ : Եւ կրը-
նայ ալ պատահի՞լ որ այն ստակը վճա-
րելու համար որոշուած ժամանակը՝ ան-
յաջողութեամբ մը ձեռքն ստակ չու-
նենայ , և այնպէս հոգեբու և մտմտուք-

ներու մէջ իյնայ : Անոր համար խելացութիւն է պատրաստ բաւական ստակ ունեցած ատեն զնել զգեստը , թէ ածնութեանը համար և թէ ընդունայն հոգերէ ազատ մնալու համար :

Իսկ զգեստի մը երկար դիմանալը ըստ մեծի մասին կը կախուի գործածել գիտնալէն , ջանալով միշտ մաքուր պահելու . որովհետեւ փոշին և չաղախը շուտ կը հինցընեն զգեստը : — Հասակաւորաց զգեստը յայտնի է որ իրենց վիճակին յարմար պէտք է ըլլայ : Աւելորդ ծախքերով պարտուց տակ իյնալով , կամ իր չափաւորութիւնը չպահելով զգեստներու վրայ ծախք ընելը՝ յայտնի է որ անմտութիւն է : — Նոյնպէս շատ փնասակար է՝ քիչ ծախքով ըլլալուն պատճառաւ՝ պզտի տղաքը , մանաւանդ աղջիկները զարդարուն հագուստներու վարժեցընելը . որովհետեւ պզտիկուց հագուելու զարդարուելու սորվիլը՝ անյաղթելի ախտ մը կը դառնայ անոնց սրտին մէջ , որ հասակնին առնելէն ետեւ , կը ստիպուին ամեն վիշտ յանձն առնուլ , բոլոր ընտանեացը մեծամեծ հոգերու պատճառ ըլլալ , ու իրենց հագուիլ կապուելէն ետ չկենալ . անոր համար պէտք է տղոց սորվեցընել մաքուր պարզ հագուիլ : Դարձեալ ձմեռը ցրտէն պատրաստուելու համար բաւական զգեստ պէտք է հագցնել տղոց . և պէտք չէ խիստ նեղ զգեստ հագցընել . այնպէս որ տղոց կուրծքը , և բոլոր մարմնոյն բնական կազմութեան ալ չսեղմուի , որ կարգաւորեալ աճումն ունենան : Շատ ծնողք չեն գիտեր թէ սրչափ փնասակար է աղջկանց մէջքերնին և կուրծքերնին սեղմելը , որ և գէշ հիւանդութեանց պատճառ է : Արդ պէտք է գիտնան որ տղոց և աղջկանց ինչուան տասը կամ տասուերկու տարուան հասնելնին՝ հարկ է անտնօրինելի որ լայն ըզգեստ հագնին . այնպէս որ՝ այս բանիս մէջ անհոգ ըլլալը՝ կամօք հիւանդոտ ընել է զտղաքը : Իսկ զգեստին նիւթը և ձևը պէտք է յարմարցընել հասարակաց սովորութեան , զգուշանալով ծաղրական և փնասակար ձևերէն :

Եւ պէտք չէ թիթի հագուեցընել տղոց՝ ցրտոյ վարժին և կտրիճ մեծնան ըսելով . ինչպէս ոմանք կարծեն Ռուսներն ու Շուէտները օրինակ բերելով՝ թէ սաստիկ ցրտերու կը վարժեցնեն տղաքնին , որոնք ուժով կ'ըլլան : Բայց շատ տղաք կը մեռնին այն պատճառաւ : Ուստի առողջ անուցանելու ճամբան է աղէկ պատսպարեալ հագուեցընել , մանաւանդ կուրծքերնին տաք պահել , ըզգուշանալով որ կրծոց հիւանդութեան ենթակայ չըլլան : Իսկ օդոյ փոփոխութիւններէն չփնասուելու համար կարևոր է ցուրտ և փոփոխ օդերու մէջ կենալու վարժեցնել : Վասն զի տղաք այն ատենը տկար և հիւանդոտ կ'ըլլան , երբ միշտ գոց և տաք օդոյ մէջ կենալու վարժին . որովհետեւ այն ժամանակը պզտի յանկարծական օդոյ փոփոխութենէ մը կրնան փնասուիլ :

Կանանց զգեստները խնայութեամբ և աղէկ ըլլալու համար , նիւթը գնելու և տան մէջ կարելու է՝ թէ և դրսէն կարողի յանձնել պէտք ըլլայ : Եւ լաւ կ'ըլլայ որ տանտիկինը ինքը սորվի , որ դիւրին բան մըն է , ու ետքը ինքը սորվեցընէ աղջկանց , որ իրենց զբաղումն ալ է տան մէջ : Իսկ զգեստներուն նորութիւնը երկար ատեն պահելու համար պէտք չէ ծալել , այլ դարանին մէջ կախած պահելու է : Իսկ կերպաս զգեստները կախելու ատեն հաստ կը տաւէ պարկի մէջ պէտք է անցնել : Բայց չալերը պէտք է ծալել միշտ մի և նոյն ծալքով և փակել ստուարաթղթի մէջ և կամ մաքուր լաթի մէջ : Եւ որն որ յաճախ չգործածուիր , պէտք է հանել երբեմն ու թոթովել որպէս զի ցեցակեր չըլլայ . վասն զի այն՝ ցեցն արգելող հոտաւետ բան մէջը դնելու սովորութիւնը՝ ապահով չըլլալէն զատ , անախորժ հոտ կը տալաւորէ լաթին վրայ : Կանանց գլխարկին ձևը միշտ փոփոխուելու հետ է . բայց խելացի և յարգարուն միտք ունեցող կին մը այնպիսի նորելուկներու չհետևիր : Գլխարկը պէտք է պատրաստ չինած գնել . չվարժած ձեռք մը անկարելի է որ կա-

րենայ ինքիւրեն, յարմարցնել. բայց կրնայ պարզ գլխարկը գնել յարդարուն միաք ունեցող մը, ու վրայի զարդերը ինքիւրեն վաճառել յարմարցնել:

Շապիկը կրնայ ըլլալ բամբակէ կամ քթանէ: Բամբակէ շապիկը աւելի տաք կը պահէ և քրտինքը աղէկ կը ծծէ և մէկէն չպաղիր. բայց շուտ կը մաշի: Քթանէ շապիկը թէպէտ երկար կը դիմանայ՝ բայց չտաքցըներ, և քրտնելէն ետեւ մէկէն կը պաղի քրտինքը դադրելուն պէս:

Բրդէ շապիկի գործածութիւնը իր անպատշաճութեանը հետ ունի իր օգտութիւններն ալ: Անպատշաճութիւնն է՝ որ զմարմինը միշտ քիչ մը խոնաւ կը պահէ, որով մորթը թոյլ կ'ըլլայ: Բայց օգուտներն ալ շատ են. օդոյ յանկարծակեան փոփոխուելուն վնասներէն կը պահէ, մարմնոյ արտաշնչութիւնը դիւրաւ կը ծծէ, և քրտնելէն ետեւ պաղելէն կը պահէ: Օգտակար է կրծոց հիւսանդութեանց ենթակայ եղողներուն. տաքէն պաղ, պաղէն տաք յաճախ անցնելու ստիպուած վիճակի մէջ եղող անձանց. յաճախ հարբուխ եղողներուն, հազ ունեցող ծերերուն, և այն տղոց որ դիւրաւ հարբուխ կ'ըլլան, և տկար կազմուած ունեցող կանանց: Ֆլանելներուն շատը բամբակով խառնած են. պարզ բրդէ ֆլանել քիչ կը զանուի. բամբակ խառնած ըլլալը ճանշնալու համար մէկհատիկ հնարքն է 12 աստիճան փոթասի ջրոյ մէջ դնել կտոր մը՝ ու ջուրը ետ հանել, թէ որ մէջը բամբակ խառնած չէ՝ քիչ ատենի մէջ կը լուծուի ու օճառի ջրոյ պէս խիւս մը կը դառնայ. բայց թէ որ բամբակով խառնած է բոլորովին չլուծուիր, այլ կէս քայքայած լաթի պէս կը մնայ: Ֆլանելը ձևելէն առաջ պէտք է թրջել տաքցուցած օճառի ջրոյ մէջ. թէ որ այս ըզգուշութիւնը չընես. առջի լուալուն կը քաշուի ու կը պղտիկնայ լաթը: Ֆլանելը հասարակ լաթի պէս պէտք չէ լրւալ, այլ կամ ալիւրով և կամ գետնախրնձորով: Ալիւրով լուալու կերպն այս է. երկու դրգալ ալիւր խառնէ մէկ ոխա

թեթիւ օճառի ջրոյ մէջ՝ ու եռացու ջուրը միշտ խառնելով՝ որ ալիւրը տակը չնստի, կամ գունդ չկապէ. և առ զանգուածին կէսը եփ ելած ատեն լեցու ֆլանելին վրայ. և երբ ձեռք դիմանալու չափ կը պաղի, աղէկ մը տրորէ ֆլանելը լաթ լուալու պէս, ու ետքը պաղ ջրէ անցու: Անկից ետեւ նորէն մնացած զանգուածին մէջ խոթէ ֆլանելը ու նորէն աղէկ մը արորէ, ու նորէն լուա պաղ ջրով քանի մը անգամ, ու փոէ հովոտ տեղ մը չքոյ մէջ՝ որ չորնայ: Իսկ թէ որ գետնախնձորով ուզես մաքրել, եփէ գետնախնձորը ու կեղուելէն և ճղմելէն ետեւ խառնէ թեթիւ օճառի ջրոյ մէջ, ու շաղուելով խիւս մը չինէ. ու ֆլանելը տաք ջրոյ մէջ խոթելէն ետեւ, սոյն խիւսով չփէ. այսպէս ըրէ քանի մը անգամ՝ ինչուան որ երենայ թէ մաքրուեր է. ետքը ցօղուէ խիստ տաք ջրոյ մէջ, ու վերջապէս պաղ ջրէ անցու ու չորցու վերը ըսածնուս պէս:

Այսպիսով մը սխալմամբ աշեղի ստաճստակը ետ կը դարձնէ.

Մոլիէն երեւելի կատակերգակ բանաստեղծը ու Շարափանթիէ երաժիշտը կառքով փարիզ երթալու ատեննին, գիմագնին մէկ աղքատ մը ելաւ, բանաստեղծը ողորմութիւն տուաւ, և կառքը նորէն ճամբայ ելաւ: Քիչ մը ատեն անցաւ, մէյմս ալ ձայն մը լսեցին որ մուրդը սաստիկ վազելով կը պուռար « կեցէք կեցէք » : Կառավարը մէկէն կառքը կեցուց. աղքատը մօտեցաւ իր բարերարին և ըսաւ. « Տէր, սխալեցար, ու չգնելով ինծի լուիճի մը տըւիր. ահաւասիկ նորէն հրամանքիդ կը դարձնեմ: Կը տեսնես առաքինութիւնը որին քով փախեր է, հառաչելով մը ըսաւ Մոլիէն քովինին. Ա՛ռ քեզի ուրիշ մըն ալ առաքինի մարդ: